

Odustajanje i nezavršavanje osnovnoškolskog obrazovanja romske djece u Međimurskoj županiji

Lepoglavec, Štefica

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:819111>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA**

ŠTEFICA LEPOGLAVEC

**ODUSTAJANJE I NEZAVRŠAVANJE
OSNOVNOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA ROMSKE
DJECE U MEĐIMURSKOJ ŽUPANIJ**

ZAVRŠNI RAD

ZAGREB, 2020.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA**

ŠTEFICA LEPOGLAVEC

**ODUSTAJANJE I NEZAVRŠAVANJE
OSNOVNOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA ROMSKE
DJECE U MEĐIMURSKOJ ŽUPANIJI**

ZAVRŠNI RAD

Prof. dr. sc. Zdenko Babić

Zagreb, 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	6
2. OPĆENITO O PRIPADNICIMA ROMSKE NACIONALNE MANJINE ...	3
2.1. <i>ROMI U HRVATSKOJ</i>	5
2.2. <i>ROMI U MEĐIMURJU</i>	7
3. OBRAZOVANJE ROMA U HRVATSKOJ	9
3.1. <i>OBRAZOVANJE ROMA U MEĐIMURJU</i>	12
4. RANO NAPUŠTANJE ŠKOLOVANJA	14
4.1. <i>ODUSTAJANJE I NEZAVRŠAVANJE OSNOVNE ŠKOLE ROMSKE DJECE U MEĐIMURSKOJ ŽUPANIJI</i>	16
4.2. <i>POTREBNE MJERE ZA SPRJEČAVANJE RANOG NAPUŠTANJA ŠKOLOVANJA</i>	17
5. ZAKLJUČAK	20
POPIS TABLICA	22
LITERATURA	22

Odustajanje i nezavršavanje osnovnoškolskog obrazovanja romske djece u Međimurskoj županiji

Sažetak:

Romi su narod sa bogatom i raznolikom kulturom i tradicijom. Na prostoru Hrvatske pojavljuju se tijekom om 14. stoljeća, dok se na prostoru Međimurja pojavljuju tijekom 17. stoljeća. Romski narod je otpočeka diskriminiran i odbacivan od ostatka društva što je dovelo do isključenosti odnosno njihove marginalizacije. To što su marginalizirana skupina u društvu utječe na njihov život, pa tako i na obrazovanje Roma. Položaj Roma u Hrvatskoj se kroz vrijeme poboljšava, ali su još uvijek neprihvaćeni i nedovoljno uključeni u hrvatsko društvo. Usmjeravanjem na poboljšanje obrazovanja romskog naroda u Hrvatskoj može dovesti do lakšeg integriranja u hrvatsko društvo. Cilj ovog rada je analiza najčešćih razloga zbog kojih romska djeca odustaju i rano napuštaju školovanje i kako to utječe na njihov život. Ranim napuštanjem škole Romi nisu u mogućnosti zaposliti se i ostvariti kvalitetan život za sebe i svoju buduću obitelj. Također zbog toga što je većina romskog naroda neobrazovana i nepismena, svojim stvavovima utječu na svoju djecu i njihov pogled na svijet, time nastaje začarani krug. Vlada i sami građani bi se morali više angažirati oko programa namijenjenih za poboljšanje života Roma, koji mogu dovesti do kvalitetnog standarda života i veće aktiviranosti Roma da pridonose društvu.

Ključne riječi: romska djeca, Međimurje, osnovnoškolsko obrazovanje, ispadanje

Leaving and dropping out of primary education among children of the Roma minority in Međimurje County

Abstract:

The Roma are a people of rich and diverse cultures and traditions. They settled in Croatia during the 14th century, reaching the Međimurje region in the 17th century. They have been discriminated against and rejected by the rest of society since they first appeared in the area, which has led to their marginalization. This marginalization in turn has affected their lives, including their education. Their position in Croatian society has improved over time, but they are still being rejected and left out by the majority of the society. By focusing on improving the quality of the education of the Roma people in Croatia, their overall integration into Croatian society may improve significantly. This paper analyzes the most widespread reasons Roma children have for dropping out of school and leaving education early, and how it affects their quality of life. By dropping out of school the Roma are not able to find employment and build a good life for themselves and their families. Most of them are uneducated and illiterate, which causes the spread of attitudes that negatively affect their children's lives and worldviews, in turn creating a vicious circle. The Croatian government and people should work better towards developing programs designed to improve the quality of life of the Roma minority, by increasing their living standard and allowing for better involvement of the Roma in Croatian society.

Key words: children of the Roma, Međimurje, primary education, dropping out

Izjava o izvornosti

Ja, Štefica Lepoglavec pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

_____ Štefica Lepoglavec, v.r. _____
(potpis studenta)

1. UVOD

Tema ovog završnog rada je odustajanje i nezavršavanje osnovnoškolskog obrazovanja romske djece u Međimurskoj županiji. Povijesno gledajući zabilježena su doseljavanja Roma na područje Europe, dok danas njih skoro deset milijuna naseljava Europu. Romi žive gotovo u svim državama Europe. Romski narod je narod kod kojeg postoji bogata raznolika kultura, tradicija i druge značajke i zbog toga ne postoji samo jedan romski narod. Romi pričaju raznim jezicima, te spadaju u različita plemena i vjerske zajednice (Jakić, 2012.).

Kod Roma se stvara dodatna etiketa jer spadaju u marginalizirane skupine u društvu kroz razne dimenzije života i to sve rezultira da je u društvu prisutan negativan stav prema Romima. Rome se u društvu naziva „Ciganima te su predstavljeni kao prljavi i smrdljivi, a to se ne uklapa s prihvatljivim društvenim okvirom“ (Jakić, 2012.), što dovodi do dodatne stigmatizacije i isključenosti od ostatka društva. Između sjedilačkih susjeda i pripadnika romskog naroda ne postoji povjerenje, zbog njihovog nomadskog načina života. Zbog društvenog vjerovanja „da su Romi prosjaci, lopovi, otmičari, neprilagodljivi za sjedilački način života i stalan posao“ stvorene su predrasude koje su ukorijenjene u današnjem modernom društvu (Rumbak, 2007. prema Jakić, 2012.). Zbog toga što Romi „danas spadaju u marginalne skupine društva i žive na rubu egzistencije utječe na sve komponente njihovog života pa tako i na obrazovanje“ (Jakić, 2012.) .

Vadlja (2018.) navodi da je „obrazovanje proces socijalizacije u širem smislu, koji obuhvaća stjecanje znanja, razvoj vještina i određenog sustava vrijednosti kojim se učenike priprema za preuzimanje različitih uloga u društvu i integrira u društvo.“ Obrazovanje kao proces utječe na stjecanje radnih navika, moralnih vrijednosti, stavova, odgoj te integraciju Roma kao nacionalne manjine u društvo. Kao posljedica višestrukih čimbenika javlja se slaba kvaliteta i slabi uvjeti obrazovanja romskih

učenika, te jako mali broj Roma koji je uključen u obrazovanje. Čimbenici poput nemogućnosti obrazovanja na vlastitom jeziku, nepoznavanje hrvatskog jezika, negativnih stavova roditelja prema obrazovanju, loše odgojne navike, rana ženidba, maloljetnička trudnoća i rođenje djeteta uzrokuju lošu kvalitetu i percepciju Roma o obrazovanju. Sve to dovodi do toga da romska djeca rano napuštaju školovanje (Vadlja, 2018.). Kutnjak Vrtarić (2013.) navodi da postoje dvije kritične točke prisutne u obrazovanju romske djece: „segregacija i prerano napuštanje školovanja“, to su dvije karike „u začaranom krugu nezaposlenosti, siromaštva i socijalne isključenosti.“ Romskoj djeci je potrebno posebno posvetiti pažnju, jer zbog socijalne isključenosti i predrasuda koja su usmjerena na njih, spadaju u jednu od najranjivijih skupina djece u društvu. „Dugogodišnjim upornim radom, trudom i prilagodljivosti romskoj populaciji i kulturi, mogu se poboljšati uvjeti obrazovanja, a ujedno i kvaliteta obrazovanja Roma u Hrvatskoj“, ali i Međimurskoj županiji (Vadlja, 2018.).

Svrha ovog rada je analiza života i obrazovanje romske zajednice odnosno romske djece u Hrvatskoj i u Međimurskoj županiji, te odustajanje i nezavršavanje osnovnoškolskog obrazovanja romske djece u Međimurskoj županiji koje je često prisutno u romskim zajednicama zbog njihovog specifičnog načina života. Isto tako spominje koje posljedice se javljaju time što djeca odustaju od školovanja i rano osnivaju obiteljski život koji je uobičajen u romskim zajednicama diljem Republike Hrvatske, a pretežito u Međimurskoj županiji kao županiji sa najvećim brojem stanovnika pripadnike romske nacionalne manjine.

2. OPĆENITO O PRIPADNICIMA ROMSKE NACIONALNE MANJINE

Romi čine zajednicu naroda koji nema vlastitu državu te su raštrkani po cijelom svijetu. Postoje razna imena koja društvo koristi za Rome, a neka od najpoznatijih su „Gitanosi“, „Cigani“ i „Gipsy“. „Po prvi put se spominju u Europi na prostoru današnje Grčke, a tijekom vladavine Osmanskog Carstva širili su se jugoistočnom Europom“ (Vadlja, 2018.) i već „tada su ih optuživali za špijunažu i proganjali“ (Jakić, 2012.). Romi su pratili osmansku vojsku kad je išla u pohode, jer su imali znanje o radu s konjima i imali su dobre kovačke vještine (Vadlja, 2018.). Jakić (2012.) navodi da su „Romi narod koji potječe iz Indije, a njihova povijest naseljavanja Europe počinje još u dalekom 14. i 15. stoljeću.“

S obzirom na svoju neobrazovanost i zbog neuklapanja u neromsko društvo, Romi su naseljavali prostore van neromskih naselja u skupinama, a ta naselja se zovu „ciganske malle“, što u prijevodu znači romska naselja. „Romi imaju svoj jezik Romani čhib, koji je mješavina mnoštva jezika i dijalekata pa se govorni jezici između naselja međusobno razlikuju“ (Hrvatić, 1996. prema Jakić, 2012.). U današnje vrijeme plemenske skupine Roma se razlikuju prema jeziku odnosno dijalektu i običaju, no veže ih zajedničko podrijetlo, kulturne i tradicijske odrednice i želja za slobodom (Hrvatić, 1996. prema Jakić, 2012.).

Kako je gore navedeno da su se Romi naseljavali van naselja javila se socijalna izoliranost. „Socijalna izoliranost romske zajednice dodatno je naglašena i prostornom segregacijom romskog stanovništva“ (Šležak, 2009. prema Kutnjak Vrtarić, 2017.), „kao i stereotipima prema Romima, izraženoj socijalnoj distanci, nedovoljnim poznavanjem romske kulture i rijetkim susretima“ (Hrvatić, 2004. prema Kutnjak Vrtarić, 2017.). Prema tome Kutnjak Vrtarić (2017.) zaključuje da sve to „zajedno tvori samoodržavajući krug iz kojeg je jako teško izaći.“

Poznato je da je u romskim zajednicama vrlo često prisutno siromaštvo. Siromaštvo se kod Roma javlja najčešće u ekstremnom obliku, te je značajno raširenije nego kod neroma i društva u cjelini. „Stope siromaštva kod Roma su i do dva i pol puta veće nego kod ostalog stanovništva. Gotovo svi Romi (92,3%) žive u relativnom siromaštvu, a 9% njih (u odnosu na 5,5% ostalog stanovništva) živi u apsolutnom siromaštvu što znači da ne mogu zadovoljiti minimalne životne potrebe“ (Bagić i sur., 2014. prema Kutnjak Vrtarić, 2017.). Ujedno se niža razina obrazovanja u romskoj populaciji javlja kao uzrok i posljedica povezana uz siromaštvo, o tome govori i to da romska djeca u obrazovanju provedu upola manje vremena nego neromska djeca. Također postotak nepismenosti kod Roma je 15%, a kod ostalog stanovništva nepismenost iznosi 1% (Bagić i sur., 2014. prema Kutnjak Vrtarić, 2017.).

Romski narod se bavi gospodarstvom, čija osnovna djelatnost su zanati koje ne uče u školi, te se prenose s naraštaja na naraštaj putem usmene predaje. Romi se bave i starijim zanimanjima poput glazbe, gatanja, zabave i prosjačenja (Tonković, 2017. prema Vadlja, 2018.). U današnje vrijeme Romi se bave trgovinom, sezonskim poslovima u poljoprivredi, isto tako prikupljaju i recikliraju sekundarne sirovine te se bave izvođenjem javnih radova. Velik dio radno sposobnih Roma nije u radnom odnosu te prihode za svoju obitelj najčešće ostvaruju od socijalne pomoći koja je namijenjena obiteljima bez primanja, a tu pomoć dobivaju svaki mjesec. Romske obitelji su velike, znaju imati po osam i više članova, a rezultat toga je da primaju visoke iznose socijalne pomoći (Vadlja, 2018.).

Kad se govori o obiteljskom životu, u romskoj obitelji muškarci imaju glavnu ulogu, dok je uloga žene povezana sa djecom i kućom, zapravo se radi o tradicionalnoj patrijarhalnoj obitelji. Kod Roma je uobičajeno da vrlo rano stupaju u brak u odnosu na neromsko stanovništvo, i veću važnost u romskom narodu ima običajni brak nego crkveni. „Običajni brak sklapa se obredom u obitelji i priznaju ga obitelj i romska zajednica“ (Habota, 2016. prema Vadlja, 2018.). Romkinje se udaju između 15. i 18. godine, a muškarci između 17. i 20. godine (Habota, 2016. prema Vadlja, 2018.). Djevojčice vrlo često napuštaju školovanje i odlaze iz obrazovnih ustanova jer rano stupaju u brak, dok se majka brine o obitelji. Kao razlozi ranog ulaska u brak se navodi

pomoć u kući, loši financijski uvjeti, diskriminacija, čuvanje djevojčica od rizika silovanja te čuvanje djece (Cvjetičanin i Živanović, 2012. prema Vadjla, 2018.).

2.1. ROMI U HRVATSKOJ

„Romi se na području Hrvatske pojavljuju u 14. stoljeću, a to potvrđuje pisani dokument, trgovački spis iz 1362. godine, iz grada Dubrovnika“ (Hrvtić, 1996. prema Jakić, 2012.). Prelaskom na sjedilački način života romsko stanovništvo i Hrvatska kao zemlja u kojoj Romi žive kao nacionalna manjina suočili su se s zahtjevima procesa integracije Roma u život društva (Baranović, 2009.). U 20. stoljeću se Romima „počinje ograničavati kretanje te ih se optužuje za krađe, prijevare i sukobe“ (Jakić, 2012.), odnos prema njima je bio prožet nepovjerenjem i odbojnošću (Šlezak, 2010.). „Procesi segregacije i marginalizacije bili su realnost i u vrijeme doseljavanja Roma“ (Vojak, 2004. prema Šlezak, 2010.). Mnogo Roma u današnje vrijeme prikriva svoj etnički identitet, te se ne izjašnjavaju kao pripadnici romske manjine zbog stradavanja u koncentracijskim logorima koja su se događala u 2. svjetskom ratu (Hrvtić, 1996. prema Šlezak, 2010.).

Vadjla (2018.) navodi da „Romi u Republici Hrvatskoj govore dvojezično, svojim romskim jezikom, ali i jezikom većinskoga naroda – hrvatskim standardnim jezikom. Romski jezik nije univerzalan jezik kojim govore svi Romi u svijetu, već ima mnogo dijalekata i povezan je s lokalnim jezicima“ (Vadjla, 2018.).

Tablica 2.1.

Broj Roma po županijama u Republici Hrvatskoj 2011. godine

	Broj Roma
Republika Hrvatska	16 975
Sisačko-moslavačka županija	1 463
Varaždinska županija	711
Koprivničko-križevačka županija	925
Primorsko-goranska županija	1072
Brodsko-posavska županija	1178
Osječko-baranjska županija	1874
Istarska županija	858
Međimurska županija	5107

Grad Zagreb	2755
-------------	------

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2011.

Tablica 2.1. prikazuje broj pripadnika romske nacionalne manjine u određenim županijama Republike Hrvatske gdje je naseljen veći broj romskih pripadnika. Tako u Republici Hrvatskoj ukupan broj Roma iznosi 16 975, a od svih županija u Hrvatskoj najviše Roma se nalazi u Međimurskoj županiji. Nakon Međimurske županije najviše ih je naseljeno u gradu Zagrebu (2 755) i Osječko-baranjskoj županiji (1 874) (Popis stanovništva, kućanstava i stanova u RH 2011. godine). No smatra se da je pravi broj Roma u Hrvatskoj mnogo veći, zato što se zbog straha od drugačijeg postupanja u državnim institucijama ili segregacije mnogo njih izjašnjava kao pripadnik hrvatske nacionalnosti. „Vijeće Europe procjenjuje da u Republici Hrvatskoj živi između 30 000 i 40 000 Roma, dok mnoge romske udruge procjenjuju između 50 000 i 60 000 Roma“ (Vadlja, 2018.).

Hrvati uglavnom ne poznaju ili vrlo slabo poznaju svoje sugrađane romske etničke pripadnosti, što je moćan generator predrasuda. Hrvatsko stanovništvo u krajevima naseljenim Romima ima općenito negativan stav prema Romima. Taj negativni stav rezultat je "slika u glavama" o Romima koje je svaki pojedinac usvojio u procesima socijalizacije i socijalne interakcije. Kao što je već spomenuto Hrvati su također stvorili stereotipe o Romima kao o osobama koje krađu, koje su prljave, koje smrde, koje lažu, koje se tuku i izazivaju nered i koje se bave vraćanjem. Negativan stav prema Romima posebno se pojačao nakon demokratskih promjena devedesetih. Predrasude se odnose na njihovu radnu sposobnost, a koindiciiraju s malim brojem školovanih i zaposlenih Roma, te velikim postotkom Roma koji primaju socijalnu pomoć od države (Škiljan i Babić, 2014.).

U Republici Hrvatskoj velik dio romske djece susreće se svakodnevno po ulicama, trgovima, na semaforima, ispred crkvi, u vozilima gradskoga prijevoza i na ostalim mjestima javnih prostora. Svi oni najčešće rade isto, prose. Životnu svakodnevnicu provode na ulici, obiteljski dom je neadekvatan, a higijenski uvjeti zanemareni. Kako bi se promijenila perspektiva takvog načina života Roma i postiglo njegovo poboljšanje, nužan preduvjet je obrazovanje djece. Za promjene i važnost odgoja i

obrazovanja romske djece potrebno je osvijestiti njihove skrbnike o važnosti pristupa odgoju i obrazovanju (Nakić, 2018.).

Isto tako suvremeni „položaj Roma u Hrvatskoj oblikovan je kroz dva karakteristična oblika suživota. Romske zajednice koje su živjele u razmjerno izoliranim i zasebnim ruralnim naseljima očuvale su svoju nacionalnu i kulturnu samosvijest, ali se kao posljedica toga javlja siromaštvo i zaostajanje u odnosu na okružje“ (Nacionalna strategija za uključivanje Roma od 2013. do 2020. godine). Nasuprot tome, dijelu romskog naroda koji je živio zajedno sa većinskim stanovništvom životni standard je bio znatno bolji, ali se kod njih javio gubitak nekih odrednica njihovog nacionalnog identiteta (Nacionalna strategija za uključivanje Roma od 2013. do 2020. godine).

2.2. ROMI U MEĐIMURJU

Na području Međimurja i Podravine Romi obitavaju već više od 300 godina. „Nakon ukidanja ropstva u Rumunjskoj počela su doseljavanja velikih romskih skupina uglavnom na područja Međimurja i Podravine“ (Vadlja, 2018.) gdje obitavaju već više od 300 godina (Škiljan i Babić, 2004.). Jedan od prvih romskih zapisa o Romima na području Međimurja potječe iz 1688. kada se spominje da je „u Legradu (koji je tada bio dio Međimurja) kršteno dijete ciganskog vojvode Ivana“ (Škiljan i Babić, 2004.). Pripadali su „romskoj skupini Koritara, a govorili su *ljimba d'bjšaš*, arhaičnim dijalektom rumunjskog jezika“ (Vadlja, 2018.). Kako Legrad danas više ne pripada Međimurju, prvi pisani dokument koji govori o prisutnosti Roma u Međimurskoj županiji je matica rođenih općine Podturen iz 1866. godine. U Podturnu je rođen Adam Bogdan, te mu je kao narodnost upisano „zingarus“ što u prijevodu znači „Cigan“ (Bunjac, 2008. prema Vadlja, 2018.).

Kao što je već spomenuto u Međimurskoj županiji „najveći broj Roma govori *ljimba d'bjšaš* ili bajaški koji je nastao na području Karpata“ (Vadlja, 2018.). Kod zajednica Roma koje žive u različitim naseljima u Međimurskoj županiji, kako nemaju univerzalni dijalekt, događa se to da se često ne razumiju međusobno (Vadlja, 2018.). Također Vadlja (2018.) navodi da bi se olakšala komunikacija između različitih

romskih skupina i da mogu očuvati etnički identitet, nužna je standardizacija romskog jezika. Kad bi se romski jezik uveo i koristio u službenim institucijama, to bi uvelike pomoglo Romima da ostvare svoja prava kao manjina (Vadlja, 2018.).

„Naseljenost Roma u Međimurju obilježena je prostornom segregacijom od lokalne do županijske razine“ (Šlezak, 2010.). Romi najvećim dijelom žive u zasebnim, etnički homogenim dijelovima naselja koji su prostorno odvojeni od ostatka naselja kojemu pripadaju. Riječ je o zaselcima koji se manje ili više prostorno odvajaju od hrvatskih naselja kojima pripadaju administrativno. Dva romska naselja tog tipa se statistički vode kao zasebna naselja odnosno zaselci, a to su Parag kraj Trnovca i Piškorovec pokraj Držimurca. „Prema tome, na razini naselja u navedenim slučajevima romsko je stanovništvo potpuno odvojeno od većinskog stanovništva. Drugi tip romske naseljenosti čine krajnje izdvojene ulice na rubovima većinski hrvatskih naselja u kojima žive isključivo Romi“ (Šlezak, 2010.).

Tablica 2.2.

Broj Roma u općinama i gradovima u Međimurskoj županije 2011. godine

Općina/Grad	Broj Roma	Postotak (%)
Čakovec	1 039	3,83
Mursko Središće	285	4,25
Domašinec	100	4,44
Donji Kraljevec	18	0,39
Goričan	42	1,49
Kotoriba	320	9,93
Mala Subotica	694	12,73
Nedelišće	1 239	10,35
Orehovica	491	18,29
Podturen	224	5,78
Pribislavec	608	19,38

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2011.

U tablici 2.2. su izdvojeni gradovi odnosno općine u kojima se nalazi veći broj pripadnika romske populacije u Međimurskoj županiji. Ove općine imaju veći broj pripadnika romske nacionalne manjine jer se u njima nalaze romska naselja koja su ili dio općine ili smještene uz vanjsku granicu općine. Tako općina Nedelišće ima najveći broj Roma (1 239), nakon nje je grad Čakovec (1 039) i Mala Subotica (694). Prema

narodnosti Međimurska županija se ističe kao jedina županija u kojoj su Romi najbrojnija nacionalna manjina. U tablici 2.1. vidimo da u Međimurskoj županiji živi 5107 Roma, što iznosi 4,49 % ukupnog stanovništva županije, te je to čini županijom u kojoj je naseljeno najviše pripadnika romske nacionalne manjine u Hrvatskoj.

Čimbenici koji najbolje opisuju Rome kao nacionalnu manjinu u Međimurskoj županiji su velika koncentracija, društvena isključenost, prostorna marginaliziranost, unutarнародna neslaganja i podjela, kulturna (ne)razvijenost, društvena neprilagođenost, specifičan način života, slaba integracija u društvo te loše obrazovanje (Vadlja, 2018.).

3. OBRAZOVANJE ROMA U HRVATSKOJ

„Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi u članku 12. navodi da osnovnoškolski odgoj i obrazovanje počinje upisom u prvi razred osnovne škole, te je obavezan za svu djecu, od šeste do petnaeste godine života“ (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi). No i dalje je vrlo „mali postotak romske djece koja upisuje osnovnu školu, a još manji broj djece ju završi, a pogotovo ženska djeca koja su izložena vrlo ranoj udaji i rađanju djece, gotovo da su prisiljena napustiti školu“ (Jakić, 2012.). Romska djeca koja nisu pohađala neku predškolsku ustanovu se teško snalaze u obrazovnim ustanovama, a najveći broj je takve djece jer ne nauče ni najosnovnije stvari jezika koji se koristi u školi (Jakić, 2012.). „Zbog toga su vrlo važne ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje koje imaju zadaću pripremiti djecu za polazak u školu, tako što djeca uče jezik većinskog naroda kako bi se bolje integrirala u obrazovni sustav. Predškolsko obrazovanje je bitno za Rome jer im se unutar njega usađuju moralne vrijednosti i principi dobrog odgoja kakav im roditelji Romi često ne mogu ili ne znaju pružiti, što je posljedica vrlo mladih romskih obitelji bez iskustva“ (Jakić, 2012.).

„Obrazovanje je za Rome, na svim nivoima od predškolskog odgoja, obrazovanja u osnovnim i srednjim školama, na visokim školama i fakultetima, jako bitna odrednica njihovog života. Bez adekvatnog obrazovanja Romi ostaju uskraćeni u znanju, ali i u samom zapošljavanju i pružanju boljih uvjeta života“ (Jakić, 2012.). Najveći problem

koji je prisutan kod Roma je nemogućnost obrazovanja. Romi kao narod žive u začaranom krugu društva i tradicije romskog naroda, kako društvo teško prihvaća Rome oni se jako teško ili se uopće ne integriraju u većinsko društvo. Vlast uz pomoć raznih programa želi potaknuti integraciju Roma u društvo, ali ti programi najčešće samo ostanu zapisani na papiru, dok je provedba u praksi loša odnosno nepostojeća (Jakić, 2012.). „Nacionalni program za Rome Vlade Republike Hrvatske te Desetljeće za uključivanje Roma u jednom su dijelu neprovedivi, a iz razloga jer nisu u potpunosti i na adekvatan i kvalitetan način uključene u provedbu istoga romske nevladine organizacije sa svojim timovima, ekspertima i samim članovima, to jest cjelokupna romska zajednica kojoj su zapravo i namijenjeni navedeni programi“ (Rumbak, 2007. prema Jakić, 2012.).

Za obrazovanje u današnje vrijeme je potrebno biti financijski stabilan, jer je skupo, samim tim je Romima teško obrazovati svoju mnogobrojnu djecu jer žive u jako lošim uvjetima. S obzirom da se romske zajednice mogu lako prilagoditi raznim okruženjima, možemo reći da im jezik ne bi trebao biti prepreka u obrazovanju. Pozornost treba obratiti na nivo obrazovanja roditelja, tradiciju romske porodice, nerazumijevanje društva za specifičan način romskog života te ekonomski status. Iako Romi upisuju djecu u obrazovne ustanove, romska djeca ju ne polaze redovno, a još manje ju završe u potpunosti. Često se događa da ne završe ni osnovnu školu. Problem se javlja kad djeca upisuju osnovnu školu, jer im se bez prilagodbe jezika daju testovi razumijevanja i sposobnosti (Jakić, 2012.). „Zbog toga je obrazovna razina romske populacije vrlo niska, a prosječan broj godina provedenih u obrazovnom sustavu znatno niži u odnosu na većinsku populaciju“ (Kunac i sur., 2018.). Zbog sporog mijenjanja obrazaca funkcioniranja Roma, siromaštva, (samo)marginalizacije i nedostatka samopouzdanja i diskriminacije po nacionalnoj osnovi, Romi u Hrvatskoj ne uspijevaju ostvariti svoje pune obrazovne mogućnosti (Bagić i sur., 2014.).

Situaciju dodatno otežava to da se pokušava uvjeriti roditelje Roma da podrže djecu u obrazovanju, zbog diskriminacije po nacionalnoj osnovi koju učenici Romi doživljavaju u društvu, najviše u školi u situacijama kada ih nazivaju pogrdnim nazivima poput Cigani, i time im daju do znanja da ne bi trebali biti u njihovom društvu

jer ne spadaju u njega. Možemo naslutiti da su predrasude o Romima sami roditelji usadili svojoj djeci koju ne educiraju interkulturalno. „Brojne su izjave romske djece kako ih u školi ne diskriminiraju i vrijeđaju samo učenici, već i učitelji. Životom u romskoj zajednici i pod utjecajem roditelja, djeca većinom imaju razmišljanja da ne spadaju u društvo i da neće biti prihvaćeni što se odražava i na njihovo obrazovanje. Roditelji Romi također navode kako ih nastavnici diskriminiraju na način da ih ne pozivaju na sudjelovanje u školskim aktivnostima u kojima bi vrlo rado sudjelovali“ (Jakić, 2012.).

Implementacija mjera za uključivanje Roma u svim je područjima, pa tako i u sustavu školovanja, spora i ostavlja dojam nedovoljne sustavnosti. Iako se povećava „broj romske djece koja su uključena u programe predškolskog odgoja i koja se upisuju u osnovnu školu“ (Mikić i Babić, 2014), „te se navedeno u različitim dokumentima ističe kao najveći napredak u području obrazovanja, istovremeno se kao gorući problemi kontinuirano javljaju: rano napuštanje školovanja (odnosno teškoće sa zadržavanjem romske djece u obrazovnom sustavu) te povećanje broja razrednih odjela u kojima su učenici isključivo Romi“ (Kutnjak Vrtarić, 2017.). Problem napuštanja škole kod romske djece se javlja zbog starog običaja u romskom narodu u smislu ranog stupanja u bračnu zajednicu, već sa 15 godina života da bi formirali obitelj (Jakić, 2012.).

Kao što je slučaj s pripadnicima ostalih nacionalnih manjih u Hrvatskoj, romskoj zajednici se na programsko-zakonodavnoj razini osigurava „pravo na odgoj i obrazovanje na svojem jeziku i pismu u skladu s Ustavom Republike Hrvatske, Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina te Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku nacionalnih manjina gdje se u članku 2. navodi da se odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina može obavljati u predškolskoj ustanovi, osnovnoj i srednjoj školi te drugoj školskoj ustanovi“ (Baranović, 2009.). Navedenim dokumentima zakonski se osigurava njihova ravnopravnost u obrazovanju s pripadnicima većinskog naroda. Ukoliko ne žele pohađati obrazovne programe za nacionalne manjine, pripadnici romske zajednice mogu pohađati redovite javne i privatne škole na svim razinama obrazovanja (Baranović, 2009.).

Vežano uz obrazovanje u Hrvatskoj javlja se i problem da su službeni podaci o školovanju Roma vrlo rijetki, tj. nedostatni. U popisu stanovništva uopće nisu navedeni, a evidencija koju vode same odgojno-obrazovne institucije i nadležni resori na lokalnoj i državnoj razini još uvijek nije ujednačena i usporediva (Baranović, 2009.).

3.1. OBRAZOVANJE ROMA U MEĐIMURJU

„Ogroman problem školovanja Roma u Međimurju predstavlja nepoznavanje hrvatskog jezika“ (Hoblaj, 2008.; Lapat, 2008. prema Šlezak, 2010.). „S obzirom da je ovdašnja romska zajednica brojna i prostorno izolirana od hrvatskog pučanstva, djeca do polaska u osnovnu školu znaju izgovoriti svega nekoliko rečenica na hrvatskom jeziku. U svojim naseljima govore isključivo bajaškim jezikom“ (Šlezak, 2010.). Naravno da očuvanje jezika predstavlja važna kulturnu funkciju, no komuniciranje Roma međusobno samo na vlastitom jeziku predstavlja problem najviše za djecu koja kreću u osnovnu školu, a kako još nemaju dovoljno razvijene vještine za komunikaciju na hrvatskom jeziku dolazi do obrazovnih deficita (Šlezak, 2010.).

Tablica 3.1.

Broj romskih učenika u osnovnim školama u Međimurju 2013./2014. godine

Škola	Ukupan broj učenika 2013./2014.	Broj učenika Roma 2013./2014.	Udio učenika Roma 2013./2014. (%)
OŠ Macinec	459	336	73,20
OŠ Kuršanec	455	322	70,77
OŠ Pribislavec	307	184	59,93
OŠ Orehovica	294	173	58,84
OŠ Mala Subotica	522	208	39,85
OŠ Kotoriba	306	106	34,64
OŠ Goričan	202	8	3,96
OŠ Domašinec	287	31	10,80
OŠ Mursko Središće	519	99	19,08
OŠ Podturen	313	54	17,25

Izvor: Atlas romskih naselja u Međimurske županije, 2013.

U tablici 3.1. prikazan je ukupan broj učenika i broj romskih učenika u određenim osnovnim školama na području Međimurske županije u 2013./2014. školskoj godini.

S obzirom da su ovi stariji podaci, broj romske djece u osnovnim školama u Međimurskoj županiji vjerojatno je povećan, jer raste i broj stanovnika pripadnika romske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj. Prema podacima u tablici 3.1. najviše romske djece ima Osnovna škola Macinec (336), nakon nje Osnovna škola Kuršanec (322) i Osnovna škola Mala Subotica (208).

Nepoznavanje hrvatskog jezika romsku djecu u Međimurskoj županiji „stavlja u težak položaj u odnosu na hrvatsku djecu jer ne mogu pratiti tijek nastave i doživljavaju neuspjeh“ (Šlezak, 2010.). Romska djeca teško drže korak sa neromskom djecom u praćenju nastave, jer su postojeći školski sustav i propisani nastavni plan kruti i teško se prilagođavaju. Kao prepreka kvalitetnom školovanju romske djece javlja se nepoznavanje hrvatskog jezika, ali i nepoticanje na obrazovanje unutar samih romskih zajednica. Također zbog straha od novčane kazne i prekršajne prijave, velik dio roditelja ne šalje djecu u školu. „Socijalno deprivirajuća sredina u kojoj većina Roma živi, nepovoljno utječe na školovanje romske djece. Vrlo je teško očekivati određena postignuća od učenika koji čak niti unutar svojih obitelji ne nailaze na poticaj za školovanje“ (Šlezak, 2010.).

Sljedeći problem koji se javlja u Međimurju vezano za obrazovanje je „činjenica da djeca prečesto neopravdano izostaju s nastave ili rano odustaju od školovanja bilo zbog navršениh 15 godina i prestanka zakonske obveze pohađanja osnovne škole, bilo zbog preranog stupanja u brak“ (Šlezak, 2010.). Osim toga, djelatnici u školi s romskom djecom se susreću s mnogim problemima koji posredno utječu na odgojno – obrazovni proces. To su životni uvjeti u kojima živi veći dio romske djece, nedovoljno razvijene higijenske navike, nedovoljna zdravstvena zaštita djece, pothranjenost, poremećaji u ponašanju djece. Kao temeljni problem obrazovanja romskih pripadnika u Međimurskoj županiji je nepohađanje nastave. „Velik broj romske djece vrlo neredovito pohađa nastavu ili je uopće ne pohađa. Do prije desetak godina broj školskih obveznika koji nisu pohađali nastavu kretao se oko 1/3 ukupnog broja upisanih učenika romske nacionalnosti.“ U zadnje vrijeme je prisutan trend da sve više djece zapravo završava osnovnu školu (Šlezak, 2010.).

Vadlja (2018.) u svojem je istraživanju utvrdio da je vidljiv „kontinuirani porast broja upisanih romskih učenika u osnovnoškolsko obrazovanje. U školskoj godini 2003./2004. upisano je 1048 romskih učenika, a školske godine 2017./2018. upisano je 1625 učenika, što znači da je obuhvat romske djece osnovnoškolskim odgojem i obrazovanjem povećan 55%.“ Školsku godinu 2016./2017. uspješno je završilo 1563 učenika u Međimurskoj županiji (Vadlja, 2018.).

4. RANO NAPUŠTANJE ŠKOLOVANJA

Definicija „ranog napuštanja školovanja, upotrebljavana na razini EU, odnosi se na one mlade ljude koji prekinu svoje obrazovanje i osposobljavanje u višim razredima osnovne škole, ili čak na nižem obrazovnom stupnju, i koji više nisu u obrazovnom sustavu“ (<https://www.pearls-erasmus.eu>). Statistički gledano, europske se stope ranog napuštanja školovanja mjere u postotku mladih ljudi u dobi od 18 do 24 godine sa samo „završenom osnovnom školom i koji nisu više u sustavu obrazovanja i osposobljavanja“ (<https://www.pearls-erasmus.eu>).

„Čimbenici koji pridonose ranom napuštanju školovanja su višestruki: na individualnoj razini mogu se povezati s određenim zdravstvenim, osobnim ili emocionalnim poteškoćama mladih ljudi, a često se radi i o socijalno-ekonomskom podrijetlu učenikove obitelji“ (<https://www.pearls-erasmus.eu>). „Na razini škole nezdrava školska klima, vršnjačko nasilje ili loši odnosi među učenicima i nastavnicima mogu izazvati rano napuštanje školovanja. Učenici koji osjećaju da ne mogu utjecati na svoje obrazovanje i da se njihov glas u školi ne čuje, mogu izgubiti interes te se kod njih javlja povećani rizik“ (<https://www.pearls-erasmus.eu>). „Isto tako, strukturalna razina može imati negativan utjecaj: kruti obrazovni sustavi, rano obilježavanje ili visoke stope neprihvatanja mogu također pridonijeti visokim stopama ranog napuštanja školovanja“ (<https://www.pearls-erasmus.eu>).

Javlja se problem konstantnog rasta broja segregiranih romskih razreda, uz problem ranog napuštanja školovanja (gdje djeca s navršениh 15 godina, čak i ranije u nekim slučajevima) bez završetka osnovne škole. „Procjene pokazuju da se do osmog razreda osnovne škole oko 70% učenika Roma gubi u sustavu osnovnog obrazovanja“ (Vlada RH, 2012. prema Kutnjak Vrtarić, 2017.). „Takvo stanje je posljedica mnogobrojnih teškoća i neadekvatnih odgovora na potrebe romske djece tijekom školovanja, ali i

uzrok održavanja začaranog kruga siromaštva, nezaposlenosti, neobrazovanosti i socijalne isključenosti.“ No i dalje nije osmišljen strateški dokument koji konkretno cilja na taj fenomen (Mikić i Babić, 2014. prema Kutnjak Vrtarić, 2017.).

Zadržavanje Roma u školi se javlja kao središnji problem u Republici Hrvatskoj. Romska djeca na školovanju provedu upola manje vremena za razliku od većinskog stanovništva. „Posljedično, jedan od četiri Roma je nepismen, pri čemu su naročito ranjive Romkinje. Tri četvrtine Romkinja ne završe osnovnu školu, a gotovo je jedna trećina nepismena“ (Bagić i sur., 2014.). Također velik broj romske djece ne završava obvezno obrazovanje jer napuštaju školovanje s navršenih 15 godina života kada prestaje obveza školovanja, iako zbog ponavljanja razreda još nemaju završenih svih osam razreda osnovne škole. „Rano napuštanje školovanja mladih Roma u pravilu nakon završenog četvrtog ili šestog razreda osnovne škole središnji je problem u postizanju boljega obrazovnog statusa Roma u Hrvatskoj“ (Bagić i sur., 2014.).

Ministarstvo znanosti i obrazovanja „ima na raspolaganju mehanizme postupanja u slučaju zanemarivanja roditeljske uloge u slučaju napuštanja škole prije navršene 15. godine života, odnosno može prijaviti zanemarivanje djeteta Centru za socijalnu skrb“ (Bagić i sur. 2014.). Centar za socijalnu skrb pokreće proces u slučaju zanemarivanja djeteta na prekršajnom sudu, a cijeli proces se vrlo rijetko privede kraju. Proces vraćanja romske djece natrag u obrazovne ustanove je dugotrajan i nema učinka, i zbog toga se često odustaje od tog procesa (Bagić i sur. 2014.).

Učitelji u školama su često ograničeni što se tiče materijalnih resursa, a za njihov dodatni rad s romskom djecom ne postoji način prikladne kompenzacije. Suočeni su „s neredovitim dolaskom djece u školu, nedostatkom pažnje i koncentracije koji su često uzrokovani teškim uvjetima u kojima djeca žive, nedostatkom podrške roditelja obrazovanju njihove djece“ (Rekosh, Sleeper, 2004. prema Nacionalna strategija za uključivanje Roma od 2013. do 2020. godine). Kod učitelja se javlja osjećaj frustracije i bespomoćnosti, to ih onda navodi na snižavanje kriterija, pa djeca dolaze do viših razreda osnovne škole bez da su svladali osnove pisanja i čitanja. Ne čudi da romska djeca imaju mala očekivanja od samih sebe, jer su suočena sa smanjenim očekivanjima

učitelja, isto tako ni vršnjaci nemaju prevelika očekivanja od njih, a i sami roditelji nemaju velika očekivanja od svoje djece u vezi škole. Ovo sve dovodi do toga da djeca ispadaju iz sustava obrazovanja (Rekosh, Sleeper, 2004. prema Nacionalna strategija za uključivanje Roma od 2013. do 2020. godine).

4.1. ODUSTAJANJE I NEZAVRŠAVANJE OSNOVNE ŠKOLE ROMSKE DJECE U MEĐIMURSKOJ ŽUPANIJI

Tablica 4.1.

Broj romskih učenika u osnovnoškolskom obrazovanju u Međimurskoj županiji s obzirom na školski uspjeh

Školska godina	Uspješno završili školsku godinu	Ponavljači	Prekinuli školovanje
2010./2011.	1 471	182	55
2011./2012.	1 506	175	73
2012./2013.	1 557	157	36
2013./2014.	1 616	165	24
2014./2015.	1 580	131	45
2015./2016.	1 561	164	71
2016./2017.	1 563	127	50

Izvor: Vadjla, 2018.

U tablici 4.1. prikazan je broj romskih učenika s obzirom na uspjeh u osnovnoj školi u Međimurskoj županiji za razdoblje od školske godine 2010./2011. do 2016./2017. Prema tablici je vidljivo da je do školske godine 2013./2014. rastao broj romske djece koja su uspješno završila školsku godinu te je ujedno tada i bio najveći broj romske djece koja su uspješno završila (1 616). Nakon školske godine 2013./2014. broj romske djece koja uspješno završava školsku godinu je u sporom padu. Broj romske djece koja su ponavljači poprilično je visok i varira ovisno o školskoj godini, prema tablici je vidljivo da od 2010./2011. pa do školske godine 2014./2015. broj ponavljača je u padu, dok se u školskoj godini 2015./2016. opet povećao. Dok broj romske djece koja su prekinula osnovnoškolsko obrazovanje varira s obzirom na školsku godinu, te se kreće između 24 i 73 učenika. S obzirom na prethodna saznanja u ovom radu, velika je vjerojatnost da neki od ponavljača romske djece iz ove tablice čeka da napuni 15. godina kada zakonski više nije obavezna pohađati osnovnu školu da ju napusti, odnosno ispiše se.

Prema istraživanju koje je proveo Vadlja (2018.) o obrazovanju Roma u Međimurskoj županiji, u upitniku koji je bio namijenjen odgajateljima, učiteljima i nastavnicima koji su radili sa romskom djecom, ispitao je najčešće razloge odustajanja odnosno ispisivanja romske djece iz osnovne škole. Odgajatelji i nastavnici su kao najčešće razloge ispisivanja romske djece iz obrazovnih ustanova naveli maloljetnička trudnoća, ženidba i brak (navodi 50 % ispitanika). Kao sljedeći razlog navode da se „dječaci najčešće ispisuju jer počinju raditi, imaju želju za vlastitom zaradom (16,7 %), zatim zbog loših ocjena (14,8 %) te činjenica da učenici s navršenih 15 godina više nisu obavezni polaziti osnovnu školu, nemaju volju, motivacije i interesa za školom i ispisuju se iz škole (20,4%)“ (Vadlja, 2018.).

Vadlja (2018.) je u svom radu postavio pitanje koji su „nedostaci i problemi u obrazovanju romske djece u Međimurskoj županiji.“ Nastavnici na to pitanje odgovaraju „da je najveći problem u obrazovanju Roma jezična barijera, odnosno nepoznavanje hrvatskog jezika, ili djelomično poznavanje i korištenje hrvatskog jezika što je nedovoljno za normalno praćenje i sudjelovanje u nastavnom procesu“ (Vadlja, 2018.). Sljedeće što su naveli jest „nedovoljna podrška, briga i motivacija od strane roditelja i obitelji, što uključuje i vrlo loše uvjete i okruženje za samostalno učenje kod kuće“ (Vadlja, 2018.). Problem koji se javlja kod romske djece je da često nemaju potreban pribor za pisanje, računanje, nemaju mjesto u kući gdje mogu u miru i samostalno pisati zadaću, učiti, veliki problem je i što roditelji ne vode brigu o njihovim ocjenama, ne dolaze na roditeljske sastanke. Povezano s navedenim, je treći najučestaliji odgovor nerazvijene radne navike. Kao problem navode i „neredovitost dolaska u vrtić i školu i nedostatak materijalnih stvari“ (Vadlja, 2018.). Ispitanici kao nedostatak navode i neobrazovanost roditelja, jer je većina roditelja nepismena i nisu u mogućnosti pomoći djeci u učenju, zatim „nemotiviranost za školu i obrazovanje jer žele što prije početi raditi i biti samostalni te udaja, trudnoća, prekid školovanja“ (Vadlja, 2018.). Sve to može biti dodatni poticaj i razlog da romska djeca žele odustati i napustiti školu, zbog okolinskog utjecaja kojim su okružena svakodnevno.

4.2. POTREBNE MJERE ZA SPRJEČAVANJE RANOG NAPUŠTANJA ŠKOLOVANJA

Problem ranog napuštanja školovanja romske djece, a samim time i nezavršavanje osnovne škole mogao bi se rješavati uz prikladne mjere. „Veliki problemi se javljaju zbog neadekvatnih nastavnika za rad s Romima. Nastavnici bi se trebali obučavati na području romskog jezika te romske kulture i tradicije te bi se trebalo zaposliti više romskih nastavnika“ (Jakić, 2012.).

Kutnjak Vrtarić (2017.) navodi da bi implementirane mjere poput osiguravanja „predškolskog odgoja za romsku djecu oba spola, produženi boravak, učenje hrvatskog jezika za djecu koja nedovoljno znaju ili ne znaju hrvatski jezik“ pomogle u sprječavanju ranog napuštanja školovanja romske djece (Vlada RH, 2012.).

Projekt PEARLS (*Preventing Early School Leaving Through Inclusive Strategies*) je jedini projekt čiji nositelj je javna institucija (Agencija za odgoj i obrazovanje) i on se ciljano bavi preranim napuštanjem školovanja djece romske nacionalne manjine. „Cilj ovog ERASMUS+ projekta je osposobiti odgojno-obrazovne djelatnike za rad u školama da bi se na temelju upotrebe metoda i načina rada za prevenciju ranog napuštanja školovanja poboljšali uvjeti rada u školama za učenike i za učitelje, ravnatelje i stručne suradnike“ (<https://www.pearls-erasmus.eu> prema Kutnjak Vrtarić, 2017.).

Ispitanici koji su sudjelovali u istraživanju o obrazovanju Roma u Međimurskoj županiji kao „odgovor na probleme i nedostatke u obrazovanju Roma, navode da su ključne mjere koje bi unaprijedile obrazovanje Roma mnogo ranije uključivanje djece u predškolski odgoj, sa tri, četiri ili pet godina, te učenje hrvatskog standardnog jezika od malih nogu“ (Vadlja, 2018.). Također, „smatraju da je potrebno da Centar za socijalnu skrb vrši jaču kontrolu nad romskim obiteljima, da je potrebno povećanje svijesti i brige kod roditelja te osigurati pribor, besplatni obrok, prijevoz te besplatne izlete“ (Vadlja, 2018.). Lapat i Šlezak (2011.) govore da bi došlo do pomaka u razvoju kolektivne svijesti romskog naroda o značajnosti obrazovanja potrebno je shvatiti koliko je važno obrazovanje romske djece i roditelja te želja da steknu vlastite materijalne prihode na temelju prethodno stečenog obrazovanja (Vadlja, 2018.).

Isto tako Berc i suradnici (2013.) u svojem djelu navode da je 2005. godine Hrvatska „započela ambicioznu reformu obrazovnog sustava, temeljem dokumenta »Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010.« u kojem se isticala potreba povećanja obrazovanosti mladih koji su rano napustili školovanje“ (Berc i sur., 2013.). U tom dokumentu istaknuto je da, premda postoje procjene o tome koliko djece i mladih „ne upisuje te ne završava osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje, Državni zavod za statistiku ne obrađuje sustavno te podatke niti postoji službeni podatak o omjerima završetka i prekida školovanja“ (Berc i sur., 2013.). Potrebno je više se angažirati i početi prikupljati podatke o učenicima odnosno studentima u obrazovanju, jer bi ti podaci mogli poslužiti kao podloga za stvaranje raznih mjera s obzirom na aktualne probleme u obrazovnom sustavu u Republici Hrvatskoj.

Kunac i suradnici (2018.) smatraju da je potrebno „povećati obuhvat romske djece predškolskim odgojem i obrazovanjem, a to bi trebalo pozitivno utjecati na socijalne i druge vještine, kao i poznavanje hrvatskog jezika romske djece.“ Ovim postupcima pripremljenost romske djece za pohađanje škole odnosno obrazovana postignuća i njegovi ishodi općenito bi se povećali. „U osnovnoj školi treba osigurati široku i kontinuiranu provedbu programa produženog boravka, čime bi se djelomično nadomjestile nedovoljne mogućnosti roditeljske podrške u obrazovanju i nedostatak primjerenih stambenih uvjeta za obrazovanje“ (Kunac i sur., 2018.).

5. ZAKLJUČAK

Važno je spomenuti da iako proces socijalne integracije Roma u Hrvatskoj traje dulji niz godina, Romi još uvijek predstavljaju nacionalnu manjinu koja se nalazi na dnu i na marginama društvenog života (Baranović, 2009.).

Berc i suradnici (2013.) navode „kako je reforma obrazovnog sustava jedan od ključnih preduvjeta smanjivanja siromaštva i socijalne isključenosti Roma.“ Romske zajednice žive u bijedi i siromaštvu, također je za njih karakteristična i socijalna isključenost koja je rezultat negativnih stavova i ponašanja ostatka društva. Svako dijete ima pravo na obrazovanje i da pomoću njega ostvari i ima kvalitetan život. I sam Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi propisuje da je osnovna škola obavezna za svako dijete od šeste do petnaeste godine života. Romi najčešće žive u općinama ili na rubnim dijelovima gradova, njihova naselja su često bez struje, nemaju osnovne uvjete za život poput vode, sanitarnog čvora, kuće su im u ruševnom stanju. Za Rome su karakteristične višečlane obitelji, sa većim brojem djece. Zbog njihovog nepovoljnog socioekonomskog statusa, nepoznavanja jezika, utjecaja okoline u kojoj žive, nedostatka motivacije za boljim životom, javlja se nepovoljan obrazovan status pripadnika romske zajednice. Romska djeca neredovito pohađaju nastavu, ostvaruju slabe rezultate u školi, nisu zainteresirana, često nemaju ni pribor potreban za nastavu ili učenje. Sve to rezultira ranim napuštanjem školovanja i nezavršavanjem osnovne škole, a to sve utječe na njihov budući život. Zbog ranog napuštanja školovanja nisu kvalificirani za posao na nekom boljem radnom mjestu, najčešće rade u programima javnih radova. Isto tako zbog njihove tradicije, romska djeca vrlo mlada stupaju u brak, djevojčice znaju već sa 13 ili 14 godina zatrudnjeti i osnovati obitelj, što isto utječe na njihovo obrazovanje i ranije odustajanje od školovanja. Kao mjeru za prevenciju ranog napuštanja školovanja Berc i suradnici (2013.) navode da je potrebno povećati obuhvat romske djece predškolskim odgojem. Time bi romska djeca od najranije dobi bila okružena drugom djecom koja govore hrvatski jezik i samim time ga učila. Upisom romske djece u vrtić bi možda smanjilo diskriminaciju i odbijanje od strane neromske djece. Jedna od mjera za ostanak romske djece u obrazovanju bi bila romski pomagač u nastavi koji dobro poznaje hrvatski jezik i tako može pomoći romskom djetetu kod učenja i praćenja nastave u školi. Škola može uz pomoć romskih pomagača

organizirati kao izvannastavnu aktivnost učenje hrvatskog jezika za romsku djecu koja imaju manje ili veće poteškoće sa hrvatskim jezikom. Kao još jedna mjera za ostanak romske djece u obrazovanju bila bi uvođenje socijalnog radnika u obrazovne institucije. Socijalni radnik bi mogao prepoznati probleme i potrebe romskih učenika jer bi bio povezan sa Centrom za socijalnu skrb i time bi imao uvid u obiteljsku situaciju odnosno životne okolnosti učenika. Socijalni radnik u školi mogao bi raditi na rješavanju i suočavanju s problemima koje učenika zateknu, na osnaživanju i motiviranju učenika kako bi se podigla kvaliteta njegovog života. Također socijalni radnik u školi može romske učenike ili njihove roditelje upoznati sa pravima koje mogu ostvariti vezano uz školovanje, poput stipendija.

Potrebno je istaknuti i da se javlja problem postojanja mnogih programa „prilagodbe i uključivanja Roma kako bi se stvorilo ozračje međusobnog uvažavanja, no nijedan od njih nije konkretno proveden, već je samo napisan na papiru. Romi se vrte u začaranom krugu bijede“ (Jakić, 2012.). Položaj Roma je težak jer je zaposlen mali broj radno sposobnih, a jako mali broj romskih pripadnika ima završenu osnovnu i srednju školu. „Tužno je da se danas u 21. stoljeću petogodišnjaci igraju kompjutorima, dok se veliki broj djece Roma ni u 15. godini ne zna potpisati“ (Jakić, 2012.). Kao prvi korak za integraciju romskog naroda u današnje društvo smatra se obrazovanje Roma. Projekti koji se bave i usmjereni su na Rome trebali bi motivirati društvo da smanji odnosno prestane sa diskriminacijom Roma, te im time pomogne da ne budu marginalizirana skupina i da ih društvo prihvati kao narod sa zanimljivom i bogatom kulturom (Jakić, 2012.).

POPIS TABLICA

Tablica 2.1. Broj Roma po županijama u Republici Hrvatskoj 2011. godine	5
Tablica 2.2. Broj Roma u općinama i gradovima u Međimurskoj županije 2011. godine	8
Tablica 3.1. Broj romskih učenika u osnovnim školama u Međimurju 2013./2014. godine	12
Tablica 4.1. Broj romskih učenika u osnovnoškolskom obrazovanju u Međimurskoj županiji s obzirom na školski uspjeh	15

LITERATURA

1. Bagić, D., Burić, D., Dobrotić, I., Potočnik, D. & Zrinščak, S. (2014) Romska svakodnevnica u Hrvatskoj: prepreke i mogućnosti za promjenu = Everyday life of Roma in Croatia: challenges and potentials for transformation. Zagreb: UNDP ; UNHCR ; UNICEF. Izvješće.
2. Baranović, B. (2009). *Život Romkinja u Hrvatskoj s naglaskom na pristup obrazovanju*. Zagreb:Udruga žena Romkinja ‘Boljabudućnost’.
3. Berc, G., Majdak, M. i Bežovan, G. (2015).Perspektiva stručnih suradnika o ispadanju učenika iz srednjih škola kao novom socijalnom problemu. *Revija za socijalnu politiku*, 22 (1), 1-31.
4. Državni zavod za statistiku. (2011). *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011*. [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <https://www.dzs.hr/>
5. Ferić, I., Milas, G., & Rihtar, S. (2010).Razlozi i odrednice ranoga napuštanja školovanja. *Društvena istraživanja*, 19(4-5), 621-642.
6. Jakić, M. (2012):Obrazovanje Roma – usporedba Republike Hrvatske s Republikom Slovenijom, Ekvilibrij.
7. Kunac, S., Klasnić, K. & Lalić, S. (2018) *Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: istraživanje baznih podataka*.Zagreb, Centar za mirovne studije.

8. Kutnjak Vrtarić, M. (2017). Magnet-škole kao mogući model obrazovne desegregacije i socijalnog uključivanja romske djece u Hrvatskoj. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teorijsku i praksu*, 66(3.), 423-441.
9. *Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine* (2012). Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.
10. Nakić, L. (2018). *Etički aspekt sudjelovanja djece u prosjačenju* (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Teacher Education.)
11. Projekt PEARLS. Posjećeno 28. kolovoza 2020. na <https://www.pearls-erasmus.eu/project.html>
12. Škiljan, F. i Babić, D. (2014). Romi u Podravini i Međimurju i uključenost u hrvatsko društvo: od predrasuda i stigmatizacije do socijalne distance i diskriminacije. *Podravina*, 13 (25), 141-159.
13. Šlezak, H. (2010) *Demografska i sociokulturna obilježja romske populacije u Međimurju*. Magistarski rad. Zagreb: Prirodoslovni-matematički fakultet, Geografski odsjek.
14. UNDP Hrvatska (2013): *Atlas romskih naselja Međimurske županije* (preuzeto s: <http://www.hr.undp.org/content/dam/croatia/docs/Research%20and%20publications/socialinclusion/UNDP-HR-ATLAS-ROMA-MEDJIMURJE-2014.pdf> posjećeno 26. kolovoza 2020.
15. Vadlja, H. (2018) *Obrazovanje Roma u Međimurskoj županiji od 2000. do 2017. godine*. Diplomski rad. Zagreb: Prirodoslovni-matematički fakultet, Geografski odsjek.
16. Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina. *Narodne novine*, br.51/00, 56/00.
17. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. *Narodne novine*, br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20.